

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Elevuppfattningar om vetenskapligt skrivande

Westerlund, Anders

Published in:

Arena : medlemsblad för Svenska modersmåsläraryforeningen i Finland r.f

Published: 01/01/2023

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

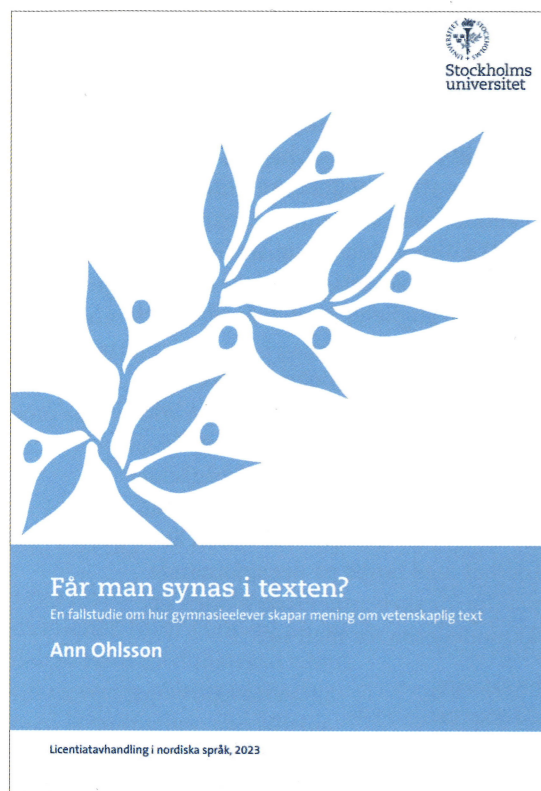
Westerlund, A. (2023). Elevuppfattningar om vetenskapligt skrivande. *Arena : medlemsblad för Svenska modersmåsläraryforeningen i Finland r.f.* (2), 44-45. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202402238450>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Elevuppfattningar om vetenskapligt skrivande

Ann Ohlsson: *Får man synas i texten? En fallstudie om hur gymnasieelever skapar mening om vetenskaplig text.* Licentiatavhandling, Institutionen för svenska och flerspråkighet, Stockholms universitet, 2023. 170 sidor.

En konkret tolkning av läroplansformuleringen om att undervisningen i svenska och litteratur ”ska sträva efter att utveckla sådana färdigheter och kunskaper som den studerande behöver för fortsatta studier och för aktivt medborgarskap” är att grunderna för vetenskapligt skrivande borde ingå i gymnasiekurserna i ämnet. Studentexamensprovets ambition att mäta om studerande ”uppnått mognad och beredskap för fortsatta studier” pekar i samma riktning.

Även i Sverige återfinns motsvarande, ambitiösa mål. I specifi- ceringen av det centrala innehållet i kursen Svenska 3 på de högskoleförberedande gymnasieprogrammen finns sedan 2011 skrivningar om att eleverna ska arbeta med ”den vetenskapliga texttypen” och ”texter av vetenskaplig karaktär”.

Den intrikata, skrivdidaktiska följdfrågan är då hur denna undervisning om vetenskapligt

skrivande ser ut – eller borde se ut. En inblick i verksamheten ger Ann Ohlssons licentiatavhandling *Får man synas i texten? En fallstudie om hur gymnasieelever skapar mening om vetenskaplig text* (Stockholms universitet, 2023). Hon fokuserar på ”vilka förutsättningar eleverna ges att närma sig denna textpraktik och på elevernas meningsskapande om vetenskapligt skrivande och vetenskaplig text”.

I teoretiskt hänseende bygger studien på en sociokulturell och dialogisk förståelse av ”språk, lärande och meningsskapande”, vilket innebär att ”den sociala och kulturella miljön” tillskrivs stor betydelse. Lärande ses som ”resultat av meningsskapande” i en komplex approprieringsprocess, utgående från meningserbjudanden i form av till exempel texter och samtal i undervisningen.

Ohlsson rör sig inom den socialt inriktade skrivforskningen och är mest av allt intresserad av

elevernas perspektiv, i det här fallet deras ”uppfattningar och föreställningar av vetenskaplig text”. Däremot har hon inte analyserat vetenskapliga texter som eleverna skrivit.

Avhandlingen är en etnografisk fallstudie där empirin består av elevintervjuer både i fokusgrupp och enskilt i anslutning till en gymnasiegrupps arbete med kursen Svenska 3, samt deltagande observation (inklusive film- eller ljudinspelning). Med hjälp av topikanalys av det transkriberade materialet har Ohlsson undersökt både vad som sägs och hur det sägs – det senare för att fånga attityder.

Utgående från lektionerna och de texter och textsamtal som förekom där konstaterar hon att läraren – för att utmana elevernas förförståelse – hade ett upplägg med ett förhållandevis brett utbud av vetenskapliga och populärvetenskapliga texter. De varierande textexemplen gav uttryck för en

bred genresyn där vetenskapligt skrivande kunde se ut på flera olika sätt, och där eleverna inkluderades genom hänvisningar till det som de själva skrivit. Men även en mer exkluderande sida av det vetenskapliga skrivandet berördes: att det är ett särskilt sätt att skriva, vad exempelvis stil, disposition och källhänvisningar beträffar.

Objektivitetsnormen

Det mest intressanta i studien är ändå vilka föreställningar om vetenskapligt skrivande som kommer till uttryck i elevernas samtal – vare sig dessa föreställningar grundar sig på deras tidigare erfarenheter eller på input från den aktuella gymnasiekursen.

Ett inte alls oväntat nyckelbegrepp i elevernas meningsskapande är objektivitet. Men i deras rekontextualisering av begreppet sker en förenkling. Eleverna uttrycker att egna åsikter och tyckande inte alls hör hemma i vetenskaplig text, utan att det där gäller att skriva faktabaserat utgående från källor.

Deras uppfattning om en viss typ av empiriska fakta som förutsättning för vetenskap gör att en hel del humanistisk forskning inte passar in, till exempel litteraturvetenskaplig text som förekommit i undervisningen.

Ohlsson konstaterar i sin analys att den rigida dikotomi mellan egna tankar och vetenskap som eleverna tillämpar leder till ”en förhållandevis onyanserad syn på vetenskaplig text”. Enligt den kategoriska objektivitetsnorm som hon påvisar i elevsamtalen tycks den faktaredovisande rapporten vara elevernas idealbild av vetenskapligt skrivande.

I diskussioner om skrivandets syfte kommer elever in på att ”vetenskapliga texter ska presentera bevis för en tes och komma fram till ett tydligt svar”. Vetenskaplig text har enligt dem även en pedagogisk funktion, i och med att faktaredovisningen kan lära läsaren något.

Ambivalens

Helhetsmässigt ser Ohlsson en ambivalent inställning till vetenskaplig text och vetenskapligt skrivande hos eleverna. Å ena sidan tillskriver de den vetenskapliga texten hög status och hög trovärdighet och de ser med tanke på fortsatta studier det instrumentella värdet av kunskaper om genren. Å andra sidan innebär de höga kraven som genren ställer på skribenten även stress och väcker motreaktioner mot det alltför tekniska och styrda.

Elevernas självpositionering är även den ambivalent. De uppfattar sig som vana skribenter med kompetens och kan se den styrda, vetenskapliga strukturen som ett stöd. Samtidigt finns det också ett avståndstagande från det formella och alla de regler som de uttrycker att hämmar kreativiteten. Delar av det vetenskapliga skrivandet ligger enligt Ohlsson inom elevernas närmaste utvecklingszon, medan andra delar inte gör det.

De dikotomier som präglar elevernas meningsskapande om vetenskapligt skrivande där ”fakta, vetenskap, objektivitet” ställs mot ”personliga uppfattningar/ställningstaganden, egna tankar, tolkningar och resonemang” ställer till en del problem, inte minst när populärvetenskapliga texter som de läser inte låter sig kategoriseras entydigt utgående från de begreppen. Dikotomierna har en funktion som didaktiskt verktyg i synnerhet i introduktionen till ämnet, men riskerar senare att utgöra ett hinder för en fördjupad förståelse om de inte nyanseras och problematiseras.

En angelägen fråga från Ohlssons sida är hur elever kan förväntas ta till sig det vetenskapliga skrivandet, utgående från sina begränsade erfarenheter av vad forskning och vetenskap är. Vetenskapligt skrivande är en integrerad del i en forskningsprocess medan skrivandet i gymnasiet är och förblir dekontextualiserat.

Motsättningen kan även uttryckas i termer av genresyn. Ohl-

son ser en rätt snäv och formalistisk genresyn med fokus på produkt hos eleverna, medan ett dynamiskt processperspektiv kännetecknar vetenskapligt skrivande. När eleverna utgående från den objektivitetsnorm de framför allt tyr sig till avvisar argumentation och egen röst i skrivandet påminner Ohlsson om att ”vetenskapliga texters övergripande syfte är att argumentera för ny kunskap”.

För att utveckla undervisningen om vetenskapligt skrivande på gymnasiet bortom dikotomierna efterlyser Ohlsson sammanfattningsvis ett synliggörande av ”begreppen vetenskap, objektivitet och genre”. Eleverna behöver förstå att ett objektivt språk, saklighet och källanvändning inte alls utesluter kreativitet och egen röst.

I och med att personligt engagemang och tilltro till den egna skrivförmågan är centrala faktorer för skrivutveckling gynnas eleverna av en mångsidig skrivundervisning. Därför anser Ohlsson att ”ett kreativt, experimentellt och även narrativt skrivande” kunde förtjäna en större plats på gymnasiet.

Det som man även kan önska sig är ett närmare samarbete mellan olika skolämnen kring skrivande, varför inte på det sätt projektet ”Skrivande skola” förordat. Om vetenskapligt skrivande exemplifieras, analyseras och problematiseras i många olika kontexter ger det rimligen eleverna bättre förutsättningar att bilda sig en mer nyanserad uppfattning om den skrivpraktiken.

ANDERS WESTERLUND